

Трендовацька Ольга Богданівна
студентка гр. ПОФГзм-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., професор Кізима Т. О.

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ГЛОБАЛЬНИЙ ТРЕНД У СФЕРІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

У сучасних умовах недостатній рівень фінансової грамотності наших співвітчизників спричиняє їх значну відособленість від фінансових процесів, що відбуваються в українській державі зокрема та суспільстві загалом. Сьогодні це створило ситуацію, за якої понад третину населення в Україні залишається поза межами вітчизняної фінансової системи, маючи слабкі уявлення щодо сучасних технологій управління особистими фінансами, а відтак і не завжди стійкий фінансовий стан та належну фінансову безпеку.

То ж нині як у світовому, так і загальнонаціональному масштабах надзвичайно актуалізуються питання фінансової інклюзії та її ролі у підвищенні рівня фінансової грамотності населення.

Насамперед зазначимо, що українські і зарубіжні вчені та міжнародні фінансові організації дещо по-різному трактують сутність поняття «фінансова інклюзія».

Зокрема, українська дослідниця І. Боднарюк вважає, що фінансова інклюзія – це «створення умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно врегульовані та відповідають потребам населення з метою стимулювання економічного зростання країни та зменшення соціальної нерівності у суспільстві» [1, с. 151]. При цьому авторка переконана, що «реалізація цілі досягатиметься через формування та розвиток системи захисту прав споживачів, Національну стратегію та заходи з підвищення фінансової грамотності українців і розвиток безготівкової економіки» [1, с. 151].

С. Науменкова фінансову інклюзію пов'язує передусім із такими антагоністичними поняттями як «фінансове охоплення» і «фінансове виключення». При цьому під фінансовим охопленням (financial inclusion) авторка має на увазі «доступ споживачів до базових фінансових послуг, що базується на відсутності різного роду перешкод (цінових і нецінових) щодо їх отримання» [5].

На думку посадовця Національного банку України М. Відякіна, фінансова інклюзія – це «можливість, здатність та рівень залучення різних верств населення до фінансових послуг» [2]. Тобто, автор дещо звужує визначення цього поняття, обмежуючи його лише «залученням різних верств населення» та оминаючи увагою такого важливого суб'єкта фінансової інклюзії як бізнес-структури.

Аналогічне визначення спостерігаємо і в українських дослідників Л. Дудинець та О. Верней, які вважають, що під фінансовою інклюзією слід

розуміти «характеристику включення населення в офіційний фінансовий обіг, у т. ч. в частині доступу до послуг офіційно зареєстрованих фінансових установ» [3, с. 11].

Дещо ширше трактування фінансової інклюзії подає Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), стверджуючи, що «фінансова інклюзія є процесом просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їх використання серед усіх прошарків суспільства через упровадження існуючих та інноваційних підходів включно з фінансовою обізнаністю з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії» [6].

Схоже тлумачення наводять функціонери від Організації Об'єднаних Націй та Світового банку, які визначають фінансову інклюзію як «доступ до широкого кола фінансових продуктів та послуг, які є доступними або надаються за розумною ціною, корисні та здатні задовольнити потреби домашніх господарств та підприємств, а також які надаються відповідально і стабільно» [7]. На наш погляд, дещо нечітким та дискусійним є визначення фінансової інклюзії як «доступу до ... фінансових продуктів та послуг, які є доступними...».

Більш системним вважаємо підхід фахівців Центру з фінансової інклюзивності (Center for Financial Inclusion – CFI), які трактують фінансову інклюзію як «стан, за якого кожен, хто може використовувати фінансові послуги, має доступ до повного набору якісних фінансових послуг, наданих за доступними цінами, зручним способом, із повагою та гідністю» [8], оскільки у наведеному визначенні, окрім економічного, акцентовано і на соціальному аспекті цього явища.

Таким чином, беручи до уваги вищенаведені визначення, можемо стверджувати, що домінантним принципом фінансової інклюзії є максимальне залучення різноманітних суб'єктів до користування численними фінансовими послугами з метою підвищення їх загального добробуту, головною метою є надання прозорості фінансової інформації і необхідної споживачу фінансової послуги без будь-яких прихованих операцій чи витрат, а важливими передумовами для формування стійкої фінансової інклюзії є: максимальна доступність для громадян та бізнесу наявних фінансових послуг; фінансова грамотність, яка передбачає здатність споживача фінансової послуги здійснювати її усвідомлений вибір із повним розумінням усіх переваг та ймовірних ризиків від користування нею; захист прав споживача фінансової послуги шляхом надання відповідних гарантій щодо якості такої послуги з боку третьої сторонньої особи.

Відтак надзвичайна актуальність та неймовірна складність проблеми поширення фінансової інклюзії обумовили виникнення у світовій науці та практиці різних підходів до оцінювання її рівня. Найбільш системні та ґрунтовні дослідження фінансової інклюзії і її рівнів постійно здійснюють такі міжнародні організації як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та Альянс із фінансової інклюзивності (Alliance for Financial Inclusion – AFI).

Загалом за сукупною величиною балів за трьома критеріями («знання фінансової інклюзії», «ставлення до фінансової інклюзії» і «поведінка») лідирують Франція і Фінляндія (по 14,8 бала), Норвегія, Корея і Канада (по 14,6 бала), а також Гонконг і Китай (по 14,5 бала). Найменш прихильними до фінансової інклюзії за загальною кількістю балів виявилися: Білорусь (11,7 бала), Польща (11,6 бала), Малайзія (11,4 бала) та Україна (11,3 бала) [7].

Принагідно зазначимо, що нині понад 100 країн світу уже розробили та прийняли відповідні національні стратегії (або ж окремі компоненти) розвитку фінансової інклюзії. В Україні це питання – лише на стадії обговорення. Зокрема, воно є важливою компонентою Стратегії розвитку фінансового сектору України, згідно з якою у цій сфері заплановано упровадження таких змін: «покращення якості надання фінансових послуг шляхом посилення захисту прав споживачів; задоволення доступу до фінансових послуг та інструментів всіх громадян без виключення, охоплюючи жителів сільських та віддалених регіонів; сприяння фінансової грамотності населення та впровадження нових фінансових інструментів; створення умов для покращення інвестиційного клімату і розвитку малого та середнього бізнесу» [4].

Відтак невтішна ситуація із рівнем фінансової грамотності та ставленням до фінансової інклюзії в Україні свідчить про актуальність зазначеної тематики і потребує більш глибокого наукового дослідження й пильної уваги до цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Боднарюк І. Л. Фінансова інклюзія: стан і перспективи розвитку. *Інтелект XXI*. 2020. №2. С. 150-154.
2. Відякін М. Фінінклюзія: що це таке і чому це важливо для всіх українок та українців? URL: <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/fininklyuziya-shcho-ce-take-i-chomu-ce-vazhlyvo-dlya-vsikhukrayinok-ta-ukrayinciv>.
3. Дудинець Л. А., Верней О. Є. Фінансова інклюзивність та її детермінанти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2. С. 8–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_2_4.
4. За доступні фінансові послуги: Створення національної стратегії фінансового включення України. Національний Банк України. 2020. 04.11. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/finposlugi-stanut-dostupnishimi-dlya-gromadyan-v-ukrayini-zyavitsya-natsionalna-strategiya-z-pidvischennya-finansovoyi-inklyuziyi>.
5. Науменкова С. Фінансова інклюзивність та проблеми забезпечення доступу населення до базових фінансових послуг в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 11. С. 31–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_11_15.
6. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). URL: <https://unic.org.ua/partners/4/>.

7. Офіційний сайт Світового банку в Україні. URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/BN.FIN.TOTL.CD>.

8. Офіційний сайт Центру з фінансової інклюзивності (Center for Financial Inclusion – CFI). URL: <https://www.centerforfinancialinclusion.org/>.